

**„SPRAWY CZECHOSŁOWACKIE”
W DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO
PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ**

LECH KOŚCIELAK

After the World War II Silesian Institute in Katowice developed an interest in Czechoslovakian issues. A Czechoslovakian Department was created at the Silesian Institute in June 1947. The Department dealt with Czechoslovakian issues and the academic cooperation. As part of the educational activity it published books, academic related announcements and organised Czechoslovakian Evenings. The programme of the Czechoslovakian Department concentrated on a reading action of an educational character. An example of such an action were the Czechoslovakian Evenings which were open lectures attended by all the people interested with Czechoslovakian issues. The meetings took place every month from October 1947 to May 1948. In June 1948 The Silesian Institute ceased its activity in Czechoslovakian issues.

Key words: Czechoslovakian matters; Silesian Institute; cultural and educational relationships between Poland and Czechoslovakia; Czechoslovakian Department of the Silesian Institute; Academic Announcements; Czechoslovakian Evenings.

Nie ulega wątpliwości, że w powojennej Polsce żywo interesowano się tym, co się działo za południową granicą, czyli w na powrót odtworzonym państwie Czechów i Słowaków. Kwestia czechosłowacka szczególnie bliska była społeczności Górnego Śląska, bezpośrednio dotykającego ziem czeskich. Zainteresowania naukowo-informacyjne powojenną Czechosłowacją rozwijane były przede wszystkim w instytucjach stowarzyszeniowych, często o rodowodzie przedwojennym. Jedną z takich zasłużonych instytucji w działalności edukacyjnej był Instytut Śląski w Katowicach. Ważnym zagadnieniem badawczym, które należy podnieść, to próba odpowiedzi na pytanie o sposoby zainteresowania sprawami czechosłowackimi po II wojnie światowej przez środowisko intelektualne, skupione wokół katowickiego Instytutu Śląskiego.

Zaraz po zakończeniu II wojny światowej Polska i Czechosłowacja pozostawały w nienajlepszych stosunkach, śmiało można powiedzieć, że były to złe relacje wzajemne. Spory graniczne i różniące oba państwa podejście do kwestii narodowościowych, choćby sprawa Zaolzia, utrudniały zawarcie porozumienia satysfakcjonującego stronę polską i czechosłowacką.¹ Zainteresowanie Czechosłowacją było więc rozwijane bardziej w ramach kontaktów indywidualnych przez ludzi ze środowisk naukowych i literackich niż w ramach instytucjonalnych. Kontakty miały więc charakter osobowy a nie organizacyjny.

Dopiero dzięki powstaniu w lutym 1946 roku. Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej „sprawy czechosłowackie” nabrały po części charakteru instytucjonalnego.

¹ O polsko-czechosłowackich sporach po II wojnie światowej pisał szczegółowo KAMIŃSKI, M.: *Polsko-czechosłowackie stosunki polityczne 1945–1948*. Warszawa 1990. O tym, że nie wszystkie sfery stosunków polsko-czechosłowackich charakteryzowały wyłącznie kwestie sporne por. FRIEDL, J.: *Stosunki między Polską a Czechosłowacją w latach 1945–1948 – wyłącznie spory?* In: Patek, A. – Rojek, W. (red.): *Naród – państwo – Europa Środkowa w XIX i XX wieku*. Kraków 2006, s. 233–239.

W całym kraju powstawały komitety wojewódzkie, powiatowe, miejskie, gminne, szkolne, zakładowe itd. Także na Górnym Śląsku Towarzystwo zainicjowało udaną działalność w Katowicach. Cała akcja była wynikiem rzuconego przez Rząd Polski hasła o pogłębieniu przyjaźni z Czechosłowacją. Inicjatywa spotkała się ze szczerym i żywym odzewem, gdyż kto nie chciał aktywnie współpracować z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, zapisywał się do Towarzystwa Polsko-Czechosłowackiego. Marek St. Korowicz w swojej znamiennej książce, wydanej już na obczyźnie, stwierdził, że „przeważna ilość członków zapisała się do Towarzystwa z przekonania o jego celowości i z sympatii do Czechów i Słowaków”.²

Dopiero jednak podpisanie układu o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej między Polską i Czechosłowacją w dniu 10 marca 1947 roku w Warszawie,³ umożliwiło szersze zainteresowanie Czechosłowacją i skierowało problematykę czechosłowacką na nowe tory. Instytucją, która była bardzo zainteresowana „sprawami czechosłowackimi” i chciała rozwijać tę problematykę w swojej działalności informacyjno-edukacyjnej był Instytut Śląski w Katowicach. Instytucja prowadząca akcję naukowo-badawczą i wydawniczą od 1933 roku. Po wojnie, Instytut Śląski został uruchomiony z wielką energią przez przedwojennego dyrektora dra Romana Lutmana.⁴

Kolejnym etapem przełomu w stosunkach kulturalno-oświatowych polsko-czechosłowackich było podpisanie w dniu 4 lipca 1947 roku w Pradze umowy o współpracy kulturalnej, która weszła w życie w marcu 1948 roku na lat pięć.⁵ Zawarte umowy nie pozostały na papierze, lecz, jak podkreślił dr Marek Korowicz, były planowo wykonywane.⁶ Umowa o współpracy kulturalnej była realizowana tuż po jej podpisaniu, zanim oficjalnie weszła w życie.

Stąd, już od drugiej połowy 1947 roku dochodziło do ważnych zmian w stosunkach kulturalno-oświatowych polsko-czechosłowackich, zmian, które odmieniły postrzeganie południowego sąsiada w wielu ośrodkach intelektualnych Polski. W pierwszej kolejności powstawały Koła Przyjaciół Czechosłowacji w środowiskach akademickich. Następnie podejmowane były aktywne prace z dziedzin „wzajemności” polsko-czechosłowackich w środowiskach naukowych Krakowa, Poznania, Wrocławia i Katowic. Równocześnie problematyka czechosłowacka wchodziła szerokim frontem na łamy polskich pism naukowych i społeczno-literackich; prym wiodły *Życie Słowiańskie*, *Przegląd Zachodni* i *Zaranie Śląskie*.⁷ Ciężar informacyjno-popularyzatorski przyjęły na siebie dwa czasopisma: krakowski *Dziennik Polski* i katowicka *Odra*. W pierwszym ukazywał się dodatek pod tytułem *Sprawy Słowiańskie*, na łamach drugiego zaś mieściła się rubryka *Listy z Czechosłowacji*.⁸ Natomiast wysiłki naukowo-popularyzatorskie nad zbliżeniem polsko-czechosłowackim najbardziej widoczne były w Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu i Katowicach. I właśnie w katowickim Instytucie Śląskim zainicjowano prace czecho-słowacystyczne, dla prowadzenia których powołano odrębny dział czechosłowacki. Było to możliwe dzięki rozbudowie struktury organizacyjnej Instytutu.

Z początkiem czerwca 1947 roku został utworzony w Instytucie Śląskim Wydział Czechosłowacki. Dyrektor Instytutu Roman Lutman zaproponował kierowanie Wydziałem

² KOROWICZ, M.: *W Polsce pod sowieckim jarzmem*. Londyn 1955, s. 80.

³ *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*, 07.10.1948, poz. 346.

⁴ KOROWICZ, M.: *W Polsce pod sowieckim jarzmem*. Londyn 1955, s. 77.

⁵ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, czerwiec 1948, komunikat nr 50, s. 1.

⁶ Tamże, s. 2.

⁷ NAWROCKI, W.: *Szkice czeskie i słowackie. Z problematyki współczesnej literatury czeskiej i słowackiej oraz jej recepcji w Polsce w latach 1944–1984*. Kraków 1988, s. 231.

⁸ Tamże, s. 232.

drowi Markowi Stanisławowi Korowiczowi. Przed Wydziałem postawiono kilka ważnych celów społecznych i naukowych. Wydział Czechosłowacki został utworzony przede wszystkim dla współpracy naukowej polsko-czechosłowackiej i dla informacji naukowej wewnątrz kraju o sprawach czechosłowackich.⁹ O celach tych można mówić, że były nie tylko ambitne, ale pomyślane z rozmachem. Stąd zadania postawione przed Wydziałem Czechosłowackim zostały określone szeroko.¹⁰ Głównym zadaniem było nawiązywanie i utrzymywanie stałej współpracy naukowej i ogólnokulturalnej polsko-czechosłowackiej. Wydział miał zajmować się sprawami polsko-czechosłowackimi nie tylko z punktu widzenia regionu śląskiego, ale i ogólnopolskiego. Przy czym swoimi zainteresowaniami obejmował cały obszar Czechosłowacji. Dodatkowo, w swej pracy miał korzystać z pomocy znawców zagadnień polsko-czechosłowackich ze wszystkich ośrodków naukowych i publicystycznych w Polsce.

W jaki sposób chciano skutecznie realizować postawione przed Wydziałem zadania? Otóż przygotowane zostały najbardziej naoczas potrzebne formy działania. Opracowany został plan wydawnictw książkowych, komunikatów informacyjno-naukowych oraz tzw. wieczorów czechosłowackich, urządzanych w Instytucie regularnie raz na miesiąc. Ustalony również został plan kontaktów z instytucjami naukowymi i humanistycznymi w Czechosłowacji.¹¹

Działalność Wydziału Czechosłowackiego w głównej mierze miała być jednak rozpatrywana z punktu widzenia spraw górnośląskich. Było to zrozumiałe, gdyż Instytut Śląski w Katowicach już od czasów przedwojennych interesował się szczególnie kwestiami dotyczącymi Śląska. Przed II wojną światową „sprawa śląska” rozpatrywana była również pod kątem Śląska Cieszyńskiego. Przyłączenie Zaolzia do Polski w 1938 roku było wnikliwie analizowane, choć nie udało się ukryć triumfalizmu panującego po stronie polskiej. Po II wojnie światowej sprawa przynależności państwowej Zaolzia znów powróciła, ale w zmienionych warunkach politycznych nie mogła stać się kwestią pierwszorzędą. Nie leżało to w interesie Związku Radzieckiego, dążącego do skupienia wokół siebie jak największej liczby nieskonfliktowanych państw środkowoeuropejskich. Wszelkie spory należało więc odsunąć na bok lub je pominąć.

Jak wynika z przygotowanego programu działania dla Wydziału Czechosłowackiego kierownictwo Instytutu Śląskiego wolało patrzeć na Czechosłowację całościowo niż odgrzebywać animozje przedwojenne. Obszar państwa czechosłowackiego traktowano jako terytorium jednolite, choć zamieszkiwane przez dwa bliskie sobie narody słowiańskie. Kierownictwo Instytutu Śląskiego odcinało się w ten sposób od bieżącej polityki i nierozwiązanych sporów występujących nadal między Polską a Czechosłowacją. Nie zajmowano się tak zwaną sprawą polską w Czechosłowacji. Nakreślony program Wydziału Czechosłowackiego przedstawiał pozytywny stosunek do zagadnień czechosłowackich, bez animozji i uprzedzeń. Na pewno doświadczenia przedwojenne, jak i nowa zmieniona sytuacja polityczno-geograficzna nakazywały daleko idącą powściągliwość. Szczególnie, że obaj główni animatorzy kierunku działań Instytutu byli zaangażowani w jego pracę merytoryczną zarówno przed wojną, jak i po wojnie. Funkcję dyrektora Instytutu pełnił cały czas dr Roman Lutman, a Wydziałem Czechosłowackim zawiadywał dr Marek Stanisław Korowicz. Ten ostatni z czasów przedwojennych był przede wszystkim znany z analizowania stanu prawnego Górnego Śląska. Teraz powracał aż do lat studenckich, w których zaczął rozwijać swoje zainteresowania zagadnieniem stosunków polsko-czechosłowackich.¹²

⁹ KOROWICZ, M.: *W Polsce pod sowieckim jarzmem*. Londyn 1955, s. 80.

¹⁰ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, lipiec 1947, komunikat nr 1, s. 5.

¹¹ KOROWICZ, M.: *W Polsce pod sowieckim jarzmem*. Londyn 1955, s. 80–81.

¹² Tamże, s. 78–79.

Program działania Wydziału Czechosłowackiego został dobrze opracowany, choć w wielu zamierzeniach pozostał raczej deklaracyjny. Sprecyzowany został w sześciu istotnych punktach, w których znalazły się:

- 1) akcja wydawnicza, obejmująca publikacje naukowe i literackie służące wzajemnemu poznaniu się obu narodów, oraz ich wspólnym interesom za granicą;
- 2) akcja odczytowa, przeprowadzana systematycznie w Katowicach, a później w innych miastach Polski, której celem będzie informowanie społeczeństwa polskiego o ważniejszych przejawach duchowego i materialnego życia Czechów i Słowaków w przeszłości i teraźniejszości;
- 3) wzajemne odwiedzanie się naukowców i publicystów polskich i czechosłowackich;
- 4) publikowanie dzieł pisarzy czeskich i słowackich w tłumaczeniu polskim i zamieszczanie artykułów polskich w pismach periodycznych w Czechosłowacji;
- 5) stworzenie w Instytucie Śląskim poważnego ośrodka informacji naukowej o Czechosłowacji dla Polaków i o Polsce dla Czechosłowacji;
- 6) powołanie „Komisji spraw czechosłowackich” Instytutu Śląskiego, do której zaproszone zostaną osoby, mogące ofiarować swoje kwalifikacje i czynną współpracę na tym (informacyjno-naukowym) odcinku działalności Instytutu.¹³

Najbardziej edukacyjny charakter miał zapis w punkcie drugim, albowiem akcja odczytowa była pomyślana jako skuteczny sposób na informowanie społeczeństwa polskiego o wybranych przejawach z życia Czechów i Słowaków – „wczoraj i dziś”. Dobitym przykładem takiej edukacji były cyklicznie organizowane Wieczory Czechosłowackie.

Założenia organizacyjne Wieczorów Czechosłowackich zostały przyjęte według pewnych reguł. Wytoczony został cel, wskazany został odbiorca do którego były skierowane Wieczory, określona została forma w jakiej miały się odbywać, wyznaczone zostało miejsce do ich organizowania i zaproponowany został ogólny harmonogram programu dla każdego Wieczoru. Celem jaki został postawiony przez organizatorów było informowanie społeczeństwa polskiego o ważniejszych przejawach duchowego i materialnego życia Czechów i Słowaków w przeszłości i teraźniejszości. Odbiorcami do których kierowano Wieczory byli wszyscy zainteresowani sprawami czechosłowackimi. Przyjętą formą odbywania Wieczorów była otwarta akcja odczytowa. Miejscem wybranym do Wieczorów była sala odczytowa Instytutu Śląskiego w Katowicach. Ogólny zarys programowy Wieczoru obejmował oficjalne wystąpienia, wygłoszenie odczytu oraz występy znanych artystów (śpiewaków operowych, muzyków, aktorów dramatycznych).

Realizacja Wieczorów Czechosłowackich rozpoczęła się w październiku 1947 roku a zakończyła w maju 1948 roku. Pierwszy wieczór z dnia 28 października 1947 roku miał wyjątkowo uroczysty i oficjalny charakter.¹⁴ Był to dzień święta narodowego Czechosłowacji. Na program złożyły się wystąpienia oficjalne dyrektora Instytutu Śląskiego dra Romana Lutmana, przemówienia delegata ambasadora Czechosłowacji w Polsce – majora Kratkiego, wojewody śląsko-dąbrowskiego dra Eugeniusza Krala i prezesa Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej, oraz Prezesa Towarzystwa Przyjaźni Czesko-Polskiej w Ostrawie, też dra Krala. Drugą część wieczoru wypełniły występy śpiewaków Opery Śląskiej w Katowicach przy akompaniamencie muzycznym. Ta oprawa muzyczna jeszcze spotęgowała uroczysty i doniosły charakter pierwszego Wieczoru Czechosłowackiego. W 1947 roku odbyły się łącznie trzy wieczory. Drugi z 27 listopada poświęcony został muzyce i pieśni czeskiej i słowackiej.¹⁵ Trzeci

¹³ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, lipiec 1947, komunikat nr 1, s. 5–6.

¹⁴ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, listopad 1947, komunikat nr 13, s. 6.

¹⁵ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, listopad 1947, komunikat nr 21, s. 6.

wieczór odbył się 2 grudnia i został wygłoszony odczyt o współczesnej literaturze czeskiej. Wiersze poetów czeskich recytowała aktorka dramatyczna teatru katowickiego.¹⁶

Rok 1948 rozpoczęty został w Instytucie Śląskim czwartym Wieczorem Czechosłowackim w dniu 20 stycznia, a wykład poświęcony był przełomowym momentom w dziejach Czech.¹⁷ W kolejnych miesiącach (lutym, marcu i kwietniu) odbyły się trzy następne Wieczory Czechosłowackie. Wieczór ósmy, jak się okazało ostatni, odbył się w dniu 25 maja 1948 roku. Wieczór wypełnił wykład pod tytułem *Czechosłowacja w oczach geografii*, odczyt był bogato ilustrowany przeźrocami świetlnymi.¹⁸

Wieczory Czechosłowackie były doskonale przemyślaną akcją edukacyjną. Spotkania organizowane były cyklicznie, co miesiąc. Zawsze były wystąpienia gości, tzw. „oficjeli”, a po nich następowały znakomite jak na tamte czasy i nowatorskie odczyty. Problematyka odczytów była przemienna, raz dotyczyły spraw czeskich, drugi raz dotyczyły spraw słowackich, a za trzecim razem dotyczyły wspólnych spraw czechosłowackich. Wyjątkowo ciekawa była oprawa odczytów. Niektóre odczyty ilustrowane były przeźrocami świetlnymi, inne okraszone były recytacjami. Wszystkie natomiast miały znakomitą oprawę muzyczną, połączoną ze śpiewem operowym.

Niezwykła była też dynamika Wieczorów Czechosłowackich. Wielki był entuzjazm przy organizacji Wieczorów. Zawsze dopisała licznie publiczność, która żywo reagowała nie tylko na występy artystyczne, ale przede wszystkim na wygłaszane odczyty. Licznie więc zebrani słuchacze żywo oklaskiwali doskonałych wykładawców. W informacjach o Wiezorach Czechosłowackich zawartych w Komunikatach Instytutu Śląskiego potwierdzano fakt wypełnionej po brzegi sali odczytowej.¹⁹ Wieczory Czechosłowackie były zatem nie tylko ważnym wydarzeniem edukacyjnym, ale również interesującym zjawiskiem społecznym. Na dynamikę wieczorów niebagatelny wpływ miała też cykliczność spotkań, które doskonale wpisywały się w kalendarz znaczących wydarzeń.²⁰ Niestety ostatni wieczór nastąpił po ośmiu zaledwie miesiącach.

Drugą ważną akcją Instytutu Śląskiego, mniej edukacyjną, a bardziej informacyjno-naukową, było wydawanie szóstej serii komunikatów, poświęconych „sprawom czechosłowackim”. Komunikat nr 1 ukazał się w lipcu 1947 roku i zawierał informację o uruchomieniu z początkiem czerwca Wydziału Czechosłowackiego w Instytucie Śląskim. Sprawozdanie z utworzenia nowego działu zawierało przede wszystkim informację o zadaniach jakie zostały postawione przed kierownictwem Wydziału. Komunikaty serii szóstej poświęcone były wyłącznie zagadnieniom czechosłowackim i czechosłowacko-polskim. W latach 1947–1948, a dokładnie od lipca 1947 roku do czerwca 1948 roku ukazało się 50 numerów. Ostatni wydany numer komunikatów serii szóstej – pięćdziesiąty – nie zapowiadał bynajmniej ich rychłego końca.

Czerwiec 1948 roku okazał się być ostatnim miesiącem działalności Instytutu Śląskiego w zakresie „spraw czechosłowackich”. Ukazał się ostatni numer Komunikatów i nie zorganizowano już kolejnego Wieczoru Czechosłowackiego. Nagłe zamknięcie redakcji Komunikatów informujących o „sprawach czechosłowackich” i zaprzestanie organizowania Wieczorów Czechosłowackich było nie lada zaskoczeniem dla inteligencji katowickiej.

¹⁶ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, grudzień 1947, komunikat nr 22, s. 4.

¹⁷ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, styczeń 1948, komunikat nr 26, s. 10.

¹⁸ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, czerwiec 1948, komunikat nr 47, s. 4.

¹⁹ Instytut Śląski. Seria VI. Sprawy czechosłowackie, kwiecień 1948, komunikat nr 36, s. 4.

²⁰ Podsumowanie pierwszych sześciu Wieczorów Czechosłowackich znalazło się w opiniotwórczym czasopiśmie *Zaranie Śląskie* 19, 1948, z. 2, s. 70.

Przyczyną bezpośrednią było włączenie Instytutu Śląskiego w Katowicach w struktury organizacyjne Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Jak napisał wiele lat później kierownik Wydziału Czechosłowackiego w Instytucie Śląskim dr Marek St. Korowicz od drugiej połowy 1948 roku następowała intensywna komunikacja i sowietyzacja Polski.²¹ W tych warunkach nie dało się samodzielnie pracować nad rozwojem zainteresowań „sprawami czechosłowackimi”.

Choć „sprawy czechosłowackie” w Instytucie Śląskim trwały niezbyt długo, bo raptem niespełna rok, to warto pokusić się o odpowiedź na pytanie, jaką wiedzę na temat Czechosłowacji przekazywano ówczesnej elicie intelektualnej społeczeństwa śląskiego? W pierwszej kolejności działania Wydziału Czechosłowackiego dawały możliwość głębszego poznania historii i spraw z życia sąsiadów zza południowej granicy. Było to istotne w sytuacji ponownego połączenia Czechów i Słowaków w jednym państwie. Ważnym składnikiem działalności edukacyjnej był dobór i selekcja informacji na temat powojennej Czechosłowacji. Komunikaty Instytutu Śląskiego w serii szóstej przekazywały informacje naukowe na tematy czechosłowackie i polsko-czechosłowackie. Akcja odczytowa pod nazwą Wieczory Czechosłowackie przynosiła edukację czytelniczną w formie wykładów, na których słuchacze mogli zapoznać się z najnowszymi poglądami autorów polskich na tematy czechosłowackie. Była to szeroko zakrojona prezentacja dorobku naukowego zdecydowanie dużej liczbie ludzi, spośród których mogli rekrutować się późniejsi potencjalni czytelnicy publikacji naukowych. „Wieczory Czechosłowackie” przynosiły również edukację artystyczną, bo słuchacze mieli możliwość wysłuchać śpiewu operowego i posłuchać muzyki klasycznej. Poza edukacją mieli także szansę na obcowanie z „oficjelami” życia politycznego i dyplomatycznego.

Koniec działalności edukacyjnej Instytutu Śląskiego w Katowicach nastąpił po trzech latach od wznowienia jego działalności po II wojnie światowej. Przeciwnicy przedwojennych instytucji naukowych posłużyli się powszechnie naonczas stosowaną metodą, zarzucając pracownikom Instytutu, że są bandą reakcjonistów, którą trzeba natychmiast zlikwidować.²² Pierwszym krokiem ku końcowi była reorganizacja z roku 1948, polegająca na włączeniu Instytutu Śląskiego w struktury Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Instytut Śląski został wcielony do Instytutu Zachodniego jako jego dwa odrębne oddziały: katowicki i wrocławski. Faktycznej likwidacji Instytutu Śląskiego dokonano w roku następnym – 1949. Rozwiązanie Instytutu przypadło w dość szczególnym czasie, bo na koniec złudnej demokracji w edukacji. W związku z tym „sprawy czechosłowackie” realizowane na podłożu samodzielnej pracy naukowej zostały zakazane, a otwarte Wieczory Czechosłowackie odeszły w zapomnienie.

Puenta działalności edukacyjnej Instytutu Śląskiego okazała się tragicomiczna. Dyrektor Instytutu dr Roman Lutman, choć szczerze zabrał się do pracy w ramach nowej rzeczywistości – Polski ludowej, to jako człowiek „przedwojenny” został usunięty ze wszystkich stanowisk, gdyż nie było dla niego miejsca „w kierunku socjalizmu”.²³ Główny zaś organizator Wydziału Czechosłowackiego i animator Wieczorów Czechosłowackich dr Marek Stanisław Korowicz „wybrał wolność” w Stanach Zjednoczonych Ameryki, przy najbliższej okazji, jaka się nadarzyła do przekroczenia granic „żelaznej kurtyny”.

²¹ KOROWICZ, M.: *W Polsce pod sowieckim jarzmem*. Londyn 1955, s. 10.

²² Tamże, s. 93.

²³ Tamże, s. 112–113.

Resumé

„Československé záležitosti“ ve vzdělávací činnosti Slezského ústavu po druhé světové válce

„Československé záležitosti“ po druhé světové válce byly zvláště významné pro obyvatele Horního Slezska. Zájem o ně byl rozvíjen Slezským ústavem v Katovicích. Tento krok byl možný díky dohodě o spolupráci v oblasti kultury, podepsané 4. července 1947 mezi Polskem a Československem. V té době v polském akademickém světě vznikaly „kruhy přátel Československa“. Československé záležitosti se tak stále více a častěji objevovaly v akademické literatuře. V červnu 1947 bylo ve Slezském ústavu založeno československé oddělení, jehož úkolem bylo studovat československé záležitosti a rozvíjet akademickou spolupráci mezi Polskem a Československem. Další aktivity Slezského ústavu zahrnovaly publikaci knih a akademických oznámení vztahujících se k československým záležitostem a organizaci československých večerů. Program nabízený československým oddělením se zaměřoval zejména na akce vzdělávacího charakteru. Nejdůležitějším příkladem takové akce byly československé večery – otevřené přednášky navštěvované širokou veřejností, která měla zájem o československé záležitosti. Pořádání československých večerů začalo v říjnu 1947 a skončilo v květnu 1948. Druhou nejvýznamnější akcí bylo vydání asi padesáti akademických zpráv vztahujících se k československým záležitostem. Program československého oddělení poskytoval možnost seznámit se s historií Čechů a Slováků.